

Międzynarodowy system handlowy.

MSH to system reguł i praw instytucji rządzących wymianą międzynarodową. Wymiana międzynarodowa towarów i usług nie dokonuje się w sposób chaotyczny lecz wedle reguł uzgodnionych przez państwa. Te reguły tworzą swego rodzaju reżim. MSH jest także pochodną polityki handlowej prowadzonej przez państwa. MSH jest wyrazem kompromisu między państwami, które realizują własną odpowiadającą ich interesom politykę handlową. Każde Państwo prowadzi własną politykę handlową, której celem jest maksymalizacja korzyści dla danego kraju. Te cele każdej z tych polityk są sprzeczne i w skrajnej postaci mogłyby doprowadzić do zaprzestania handlu w ogóle, co byłoby niekorzystne dla państw. Stąd zrodziła się potrzeba kompromisu w postaci reguł handlowych.

Koncepcje polityki handlowej.

Wolny Handel pogląd mówi, że korzyści z wymiany będą wtedy największe jeżeli państwa nie będą jej ograniczać i decyzje w tej sprawie pozostawią podmiotom rynkowym, które będą działać na podstawie racjonalnych ekonomicznych wyborów. WH w idealnej postaci to całkowity brak granic ekonomicznych i kontrolnych, które są realizowane przez państwo.

Protekcjonizm postuluje ochronę państwa i jego gospodarki przed konkurencją zagraniczną. Przedmiotem ochrony może być gospodarka, przedsiębiorstwo, dziedzina przemysłu, towary, konsumpcja krajowa. Protekcjonizm jest przeciwstawieniem WH. W skrajnej postaci protekcjonizm to autarkia – izolacja państwa od reszty świata i wszelkiej wymiany.

Polityka handlowa państwa zawiera elementy protekcjonizmu i WH. Państwo może prowadzić politykę WH w obrocie towarami przemysłowymi a protekcjonizm stosować w rolnictwie. Polityka handlowa od strony motywów jest bardzo ważna – protekcjonizm i WH pozwalają zrozumieć te motywy.

Narzędzia polityki handlowej państwa:

- a) **narzędzia taryfowe** - cła (od wartości towaru podanej na fakturze)

Cła są naliczane w imporcie. Nie pobiera się ceł przy eksporcie. (Rosjanie - cła ekip. na gaz i ropę naftową) Stawki celne są związane taryfą celną. Wynika to z porozumień MN i M-pań. w ramach MN stos. hand. . Państwa ustalają maksymalne stawki celne w porozumieniu z innymi. Państwa udzielają sobie koncesji celnych. Cła są najstarszym inst. polityki hand. przez wiele lat traktowane jako dochód fiskalny - dzisiaj w minimalnym stopniu. Najważniejszą ich funkcją jest ochrona kraj. przem. i gosp. – podwyższają cenę towaru import. i zmniejszają na niego popyt. - *Cenowa elastyczność popytu*. Rola cła maleje. Każde pań. prowadzi własną polit. celną – własne urzędy na granicy lądowej i morskiej- składy celne umożliwiają elastyczne gospodarowanie ceł. Polska polityka celna jest zależna od polityki celnej wspólnoty europejskiej.

- b) **narzędzia para-taryfowe** – środki i operacje o charakterze finans.: opłaty i dopłaty, podatki które nie są cłami.

wewnętrzny podatek import. Akcyza - najczęściej stosowany w imporcie. Państwo pobiera akcyzę po uiszczeniu cła i wprowadzeniu towaru do obrotu. np. od: używek, pojazdów, towarów luksusowej konsumpcji.

subwencje eksportowe - to finans. pomoc z budżetu państwa. Sektor korzystający może dzięki tańszym towarom konkurować na rynkach międzynarodowych.

kurs walutowy- państwo może go zmieniać- osłabiając kurs walut kraju *deprecjacja* sprawia, że dochody z eksportu rosną i maleją wydatki na import. Jeżeli państwo chce zrównoważyć bilans handlowy dokonuje operacji osłabienia *dewaluacja* swojej waluty, wzmacniając tym samym kursy walut obcych - wydatki na import rosną a dochody z eksportu maleją.

c) narzędzia poza-taryfowe

kontyngenty – stosowane na import i eksport. Decyzja admin. ustalająca ilość towarów import. i eksport., lub zakaz importu i eksportu. Wewnątrz W.E. osą liczne ograniczenia importu i eksportu – towary wojskowe albo o podwójnym zastosowaniu.

standardy - *techniczne, sanitarne, fitosanitarne, ochrony środowiska*. Ustawodawca ustala kryteria jakościowe dla towarów sprowadzonych, mogą być ustalone w taki sposób, że nikt im nie sprosta.

Początki MSH

Przykłady użyteczności protekcyjizmu:

Pod koniec XVIII w USA - które były państwem słabym ekonomicznie, nastawiły się na ochronę gospodarki przed konkurencją towarów przemysłowych z Europy. Ekonomista Fryderyk List argumentował, że kraj opóźniony w rozwoju nie może odwoływać się do mechanizmu wolnorynkowego. Doktryna ta była uzasadnieniem dla unii celnej rozbitych państw niemieckich. Proces ich zjednoczenia rozpoczął się od unii celnej, której istotą były duże cła na zewnętrznej granicy celnej - pełniące funkcję ochrony. Rozpoczął się rozwój przemysłowy i import technologii. Po rozwinięciu i nasyceniu gospodarczym Niemcy zaczęli głosić politykę wolnego handlu.

Ojczyzną wolnego handlu była Wielka Brytania gdzie w 1848 r. zniesiono ustawę *Corn Law* przyczyniając się to do rozwoju potęgi brytyjskiej. *Corn Law* uchylono cła w imporcie niemal wszystkich produktów. Tani import to tanie towary i spadki cen. W 1860 r. podpisano z Francją układ handlowy *Obden - Chevalier*. To pierwszy bilateralny układ handlowy, państw które zapewniły, że nie będą dyskryminować swoich towarów- *klauzula najwyższego uprzywilejowania*. Umowa *Obden – Chevalier* stała się katalizatorem zmian. Inne państwa też zaczęły podpisywać takie umowy. Był to początek ery wolnego handlu. Do I wojny światowej zawarto ponad 100 bilateralnych porozumień handlowych. Istnienie bilateralnych porozumień między państwami to *Klasyczne Międzynarodowe Stosunki Handlowe*. Z czasem umowy bilateralne ustąpiły miejsca porozumieniom trójstronnym. W okresie międzywojnia nastąpił regres - czas protekcyjizmu, kryzys w 1928 r. dodatkowo go pogłębił. W 1930 r. USA wprowadziły politykę protekcyjizmu – ustawę o handlu dającą możliwość podniesienia cła o 100% na dowolny towar. W 1934 r. przyjęto tam nową ustawę o handlu w której ujęto – zasadę wzajemności. Mówił tj. wzajemne obniżki cła. W ten sposób USA dały sygnał dla nowego ładu handlowego i dla liberalizacji handlu międzynarodowego. Wybuch wojny przerwał proces liberalizacji, mimo to, międzywojnie to okres gdzie USA wyrastają na inicjatora zmian w MSH.

Powstanie GATT

GATT- (*układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu*)- pierwsza w historii kształtowania się MSH międzynarodowa umowa o charakterze wielostronnym -podpisana z inicjatywy USA 30 października 1947 przez 23 państwa.

Z inicjatywy USA podpisano umowy o utworzeniu 3 kluczowych instytucji gospodarczych:

1. Międzynarodowy Fundusz Walutowy
2. Bank Światowy
3. **Międzynarodowa Organizacja Handlu (*International Trade Organisation*)**

Celem ITO jest liberalizacja handlu międzyn. rozumiana jako ograniczenie/ zniesienie barier handlowych i wysokich ceł. Po wojnie cła w wymianie sięgały przeciętnie 50% (*at valorem*) sprawiło to że handel był nieopłacalny. Zadaniem ITO była liberalizacja handlu przez zniesienie barier celnych.

W marcu 1946 podpisano statut ITO. Umowę o utworzeniu ITO musiały ratyfikować parlamenty państw sygnatariuszy. Ratyfikacji odmówił kongres USA - odmowę uzasadniono przyjętym w ITO systemem głosowania (zasada jedno państwo jeden głos) w dwóch pozostałych organizacjach w BS i

MFW obowiązuje system głosów ważonych (polega na tym że państwo dostaje tyle głosów ile wynosi jego wkład na rzecz organizacji). Był to cios dla MSH, ale w październiku 1947 te same państwa podpisały GATT- umowę o charakterze tymczasowym do czasu ratyfikacji ITO, nieoczekiwanie stała się podstawą powojennego systemu handlowego. Obowiązywała od 1 stycznia 1948 do 31 grudnia 1994.

Rola i funkcje GATT

Umowa GATT składała się z 34 artykułów, miała charakter porozumienia międzyrząd. Członkowie GATT to „układające się strony”, w związku z tym umowa nie wymagała ratyfikacji przez parlamenty. GATT nie była umową o utworzeniu organizacji międzynarod. gdyż nie posiadała organów stałych, była reżimem międzynarodowym. Była pakietem formalnych zobowiązań opartych na idei wolnego handlu w polityce handlowej oraz zbiorze zasad którymi kierowały się suwerenne rządy, dzięki jej powstaniu stworzono system dyscyplinujący państwa członkowskie i ograniczający stosowanie restrykcyjnych praktyk w wymianie MN.

Zasady GATT (obowiązują do chwili obecnej)

1. **Zasada niedyskryminacji** – jednakowego traktowania. przejawem zasady niedyskryminacji są dwie klauzule:
  - a) **Klauzula najwyższego uprzywilejowania** KNU zawarta w art. 1 GATT- *każde państwo nie może traktować danego partnera (jego towarów) gorzej niż najbardziej uprzywilejowanego partnera.*
  - b) **Zakaz dyskryminacji**- różnicowanego traktowania pod względem ceł tych samych towarów z różnych państw, jeśli takie praktyki są stosowane to państwo poszkodowane może poprzez instytucję skargi dowodzić praktyk dyskryminacji i domagać się rekompensaty. Ta zasada uniemożliwia wprowadzanie sankcji ekonomicznych.
  - c) **Klauzula narodowa**- dane państwo na swoim obszarze terytorium nie będzie stosować ograniczeń i dyskryminowania towarów i firm zagranicznych. Po odprawie celnej każdy towar zagraniczny jest dopuszczony do obrotu w kraju i taki towar musi być traktowany tak samo jak towar krajowy pod względem ekonomicznym i administracyjnym czyli nie można nakładać wyższych podatków od sprzedaży dla towaru zagranicznego a niskich w stosunku do towaru krajowego. Klauzula ma charakter obopólny dlatego że w przypadku jej naruszenia inne państwa mogą podjąć analogiczne działania, ma charakter samodyscyplinujący.
2. **Zasada wzajemności**- odnosi się do negocjacji handlowych które powinny być oparte na zasadzie wzajemnych korzyści , państwa nie powinny dążyć do dominacji i pozbawienia innych państw korzyści, wynika z tego że państwo poszkodowane (ponoszące straty) może zażądać od drugiego państwa zaprzestania takich praktyk i zadośćuczynienia.
3. **Zasada sprawiedliwości / wzajemnych korzyści**
4. **Zasada egzekwowania zobowiązań**- art. 22 GATT dawał każdemu państwu prawo żądań wzajemnych konsultacji z innym państwem na wszystkie tematy objęte układem GATT. Art. 23 GATT dawał państwu prawo do skargi czyli stworzono mechanizm rozstrzygania sporów handlowych. Zapobiegało to jednostronnym sankcjom a państwa miały prawo do obrony.
5. **Cło może być jednym dopuszczalnym środkiem ochrony w imporcie.** Jeżeli państwo chce ograniczyć import - w sytuacjach wyjątkowych ma do tego prawo. Zakaz stosowania innych środków dyskryminujących które nie są tak przejrzyste.

Funkcjonowanie umowy GATT

Zadaniem statutowym GATT było przeprowadzanie negocjacji handlowych celem liberalizacji handlu rozumianej jako:

- obniżenie taryfy celnej,
- innych utrudnień w wymianie,
- eliminacja praktyk dyskryminacyjnych,

Najważniejsze znaczenie miały ustępstwa celne w postaci:

- redukcji stawek o określony procent,
- związanie ich (ustalenie na poziomie uzgodnionym w rokowaniach,
- zobowiązania się do niepodnoszenia ponad określony poziom opłat celnych, polegało to na tym że wyznaczano stawkę górną i państwa mogły stosować stawki celne tylko poniżej tego poziomu.

Czas obowiązywania GATT to okres rund negocjacji na zasadzie obustronnych korzyści, które kończyły się przyjęciem przez państwa stawek celnych zapisywanych w tabelach koncesji - dokumentach w których zawarto wyszczególnione stawki na poszczególne towary. Po każdej rundzie negocjacyjnej do każdego towaru była przypisywana odpowiednio niższa stawka celna. Istotą negocjacji były ustępstwa celne państw: *symetryczne* - w danej dziedzinie towarowej albo *asymetryczne* - większe ustępstwa w jednej grupie towarowej i mniejsze w innej grupie towarowej.

Techniki negocjacji i liberalizacji ceł

- 1) Metoda redukcji ceł na zasadzie towar za towar między poszczególnymi państwami. Dwustronne rokowanie handlowe na zasadzie wzajemności.
- 2) Liniowa metoda redukcji ceł - jej wprowadzenie spowodował wzrost liczby sygnatariuszy. - redukcja ceł na wszystkie towary o określony procent
- 3) Mieszana metoda redukcji ceł- o określony procent i harmonizację redukcji - większą redukcję ceł wyższych i mniejszą redukcję ceł niższych.

Twórcy umowy GATT przewidzieli, że państwa mogą się zwracać do innych o czasowe podnoszenie ceł (art. 25). Wymóg podania to zgoda $\frac{3}{4}$. Był to reżim łagodny, nie karał. Stawki cele mogły być podwyższane przez państwo zgodnie z prawem i w ramach działań przeciwko dumpingowi.

Państwa posiadają prawo do obrony przez nieuczciwymi procedurami handlowymi:

- Dumping – sprzedaż w kraju docelowym towaru po niższej cenie niż w kraju, w którym towar wyprodukowana. Jest to manipulacja ceną, zachowanie nieetyczne. Państwo, które odkryje dumping ma prawo do wyższego cła. GATT 47 dał prawo do wszczęcia postępowania antydumpingowego. Cła antydumpingowe nie były jednak precyzyjne, nie zdawano sobie sprawy z tego, że w przyszłości zjawisko to stanie się powszechne.
- Subwencja (subsydia) – brak precyzji w zakresie przeciwdziałania temu zjawisku. Jest to pomoc publiczna ze strony państwa dla przedsiębiorstw eksportujących towar. Dzięki wsparciu finansowym mogą one obniżyć ceny towarów i konkurować efektywniej na rynku międzynarodowym. Proceder ten zniekształcał ceny, a przepis o jego zakazie był bardzo ogólnikowy

Wyjątki od uniwersalnych reguł GATT

Zasady GATT 47 były traktowane jako uniwersalne ale twórcy umowy GATT byli realistami i widzieli że istnieją okoliczności które uniemożliwiają stosowanie się do litery prawa ze względu na uwarunkowania ekonomiczne stąd przewidziano wyjątki- zwolnienia od zobowiązań.

1. Formy zwolnień o charakterze ogólnym

- a) **Czasowe zawieszenie przez stronę wykonywania danego zobowiązania na podstawie art. 25 umowy GATT** każde państwo mogło wystąpić o zwolnienie na dany

okres czasu stosowania przyjętych uzgodnień. Art. 25 mówi że państwo występujące musi uzyskać zgodę 2/3 państw.

- b) **Klauzula wyłączenia got-aut** dane państwo może niestosować się do niektórych postanowień już w momencie uzyskiwania członkostwa w GATT, dane państwo mogło przystąpić do GATT nawet jeżeli nie spełniało wszystkich kryteriów ale po jakimś czasie musiało to udowodnić. Np. - stronami mogą być jedynie państwa o gospodarce rynkowej ale w 1967r do GATT przyjęto państwa socjalistyczne o gospodarce państwowej takie jak: Jugosławia, Polska, Węgry - które zobowiązały się one że w przyszłości wprowadzą cła. Wpływ umowy GATT na te państwa był bardzo duży gdyż wymusił stosowanie zasad rynkowych.

Dwa odstępstwa od reguł GATT

- a) **System Generalnych Preferencji**- w 1965 r. do układu GATT dopisano 3 dodatkowe artykuły jako część czwartą, które zawierały postanowienia o wyjątkowym traktowaniu państw rozwijających się. Te postanowienia dawały państwom rozwijającym się jednostronne przywileje w postaci bezcłowego dostępu do rynków światowych a więc państwa rozwinięte zobowiązały się że w imporcie z państw rozwijających się nie będą stosować ceł a więc wystarczyło mieć statut państwa rozwijającego się aby mieć przywilej handlowy.
- b) **Art. 24 GATT** - zezwalał na tworzenie regionalnych stref wolnego handlu- porozumień, regionalnych unii celnych. *Strefa Wolnego Handlu* - zniesienie ceł między dwoma lub większą ilością państw, *Unia Celna* - porozumienie na mocy którego sygnatariusze znoszą między sobą cła i wprowadzają wspólną taryfę celną z państwami trzecimi. Jest to odstępstwo od zasady niedyskryminacji (KNU + KN) pomimo to zapisy te znalazły się w umowie poprzez inicjatywę Wielkiej Brytanii. Był to istotny impuls integracji regionalnej. Na podstawie art. 24 państwa Europy zachodniej utworzyły najpierw E.W.W. i S. a później EWG.

Historia 3 ostatnich rund negocjacji GATT

1. Runda Kennedy`ego 1964-1967 kiedy zredukowano cła o 33%. Była to runda kiedy liczba państw umowy GATT wzrosła do 62.
2. Runda Tokijska 1973-1979- liczba państw 102 zmniejszono cła na art. przemysłowe w handlu międzynarodowym o 38%.
3. Runda urugwajska(najważniejsza runda) 1986-`94. Zmniejszono cła o 39% co sprawiło że w połowie lat 90 przeciętna stawka celna na art. przemysłowe wyniosła 3,9%. Sukces liberalizacji systemu GATT dotyczył tylko art. Przemysłowych.

Handel art. rolno-spożywczy był regulowany przez państwa i był bardzo mocno ograniczony przez protekcjonizm rolny również państwach zachodniej Europy, USA i Japonii.

Reżim GATT 47 zapewniał wolny handel art. przemysłowych. Wartość wymiany międzynarodowej w tym zakresie wzrosła kilkanaście razy. GATT 47 przyczynił się do współczesnej globalizacji. Paradoksalnie pomimo sukcesów przyczynił się także do nowego protekcjonizmu i - nowych pozacelnych środków polityki handlowej. Stosowane przez państwa pod wpływem wewnętrznych grup interesów. Państwa obniżały stawki celne ale pod wpływem nadmiernego importu zaczęły się pojawiać w społeczeństwach państw protesty. Wtedy rządy uciekały się do rozwiązań protekcyjnych zmuszając rządy państw eksporterów aby ci obniżyli eksport - nazwano to **dobrowolnym ograniczeniem eksportu**. Rozwinęło się to w latach `70 i `80 i było przeszkodą w handlu. Chęć wyeliminowania neoprotekcjonizmu była najważniejszą przyczyną zwołania rundy urugwajskiej.

Urugwajska runda negocjacji handlowych (1986)

1. dalsza liberalizacja,
2. zmiana umowy GATT 47 i dostosowanie do współczesnych warunków.

Efekty rundy urugwajskiej:

1. Umowa ustanawiająca WTO z dniem 01.01. 1995 r. z siedzibą w Genewie,
2. Załącznik 1a – znowelizowana umowa GATT47 tj. GATT94, ciągłość prawna 99,9% i ten sam tekst. GATT94 + instytucje WTO stworzyły tzw. system GATT WTO. Porozumienie w sprawie rolnictwa, mające na celu liberalizację handlu rolnego. Taryfikacja – objęcie handlu rolnego ochroną taryfową (cłami) - rozwiązanie nowatorskie. Uznano, że należy wprowadzić stawki celne na wszystkie artykuły rolne na dowolnym poziomie, rezygnując z ograniczeń ilościowych. Cło stało się łatwo-identyfikowalnym narzędziem polityki handlowej. Jego nałożenie musiało skutkować jego dalszym obniżeniem, podobnie jak miało to miejsce przy artykułach przemysłowych. Porozumienie rolne zakłóciło podjęcie negocjacji w sprawie obniżenie ceł – do tej pory nie udało się zliberalizować handlu rolnego.
3. Załącznik 1b – Układ ogólny w handlu usługami (GATS) – nowość, jest rozszerzeniem zakresu przedmiotowego MSH. Przeniesione zostają reguły GATT do handlu usługami:
  - a. KNU,
  - b. Klauzula narodowe.
4. Załącznik 1c – Wprowadzono surowe i bezwzględne porozumienie w/s zasad ochrony handlowych aspektów własności intelektualnej - znaków towarowych, praw autorskich. Zaowocowało to rozwinięciem franchisingu/ franszyzy.
5. Załącznik 2 - mechanizm o rozstrzygnięcia sporów handlowych poprzez. System unikalny zabezpiecza on interesy państw słabszych, uniemożliwiając nałożenie sankcji ekonomicznych państwom silniejszym z wyjątkiem autoryzacji.
6. Załącznik 3 – mechanizm przeglądu polityki handlowej państw.
7. Załącznik 4 – porozumienie fakultatywne.

Ocena efektów rundy urugwajskiej i utworzenie systemu GATT WTO:

1. Powstał nowy MSH obejmujący szereg dodatkowych dziedzin i realizujący zasady równości i niedyskryminacji w większym stopniu niż GATT 47. Nastąpiła likwidacja przywilejów. Państwa rozwijają się w ramach GSP, do 2009r. uzyskały jednakowe traktowanie.
2. Specjalne traktowanie państw najsłabiej rozwiniętych,
3. Rozwiązanie problemu handlu tekstyliami który na podstawie porozumienia tekstylnego włączono do reguł ogólnych.

Ewolucja systemu GATT WTO po rundzie urugwajskiej.

W 1996r. w Singapurze, na podstawie statutu WTO odbyła się konferencja państw rozwiniętej Północy z biednym Południem.

- 1) Liberalizacja handlu usługami – Północ domagała się liberalizacji przepływu usług – ogromna przewaga technologiczna, kapitałowa.
- 2) Liberalizacja handlu rolnego – Południe zaproponowało liberalizację, państwa Północy sprzeciwiały się. Rolnicy Północy nie wytrzymałyby konkurencji.
- 3) Północ zaproponowała powiązanie handlu ze standardami pracy – np. prawa związkowe, 46h tydzień pracy.
- 4) Ochrona środowiska – zmniejszenie zanieczyszczeń w wyniku produkcji towarów szkodliwych dla niego, propozycja Zachodu.

Północ osiągnęła przewagę.

Geneza i zakres rundy negocjacji handlowych z Doha

Negocjacje handlowe mające na celu liberalizację wymiany rozpoczęły się w 2001r, zadaniem tej rundy było wprowadzenie w życie nie zrealizowanych postulatów rundy urugwajskiej.

„Fair trade vs free trade” Wolny handel odpowiada naturalnym prawom równości i sprawiedliwości każde naruszenie zasad wolnego handlu uważano za naruszenie zasad sprawiedliwości ale po zakończeniu rundy urugwajskiej i na podstawie doświadczenia lat 90 XX wieku (globalizacja) uznano że wolny handel zapewnia nierównomierną dystrybucję korzyści handlowych gdzie większość przypadła państwom rozwiniętej północy a mniejsza część państwom biednego południa wobec istniejącej krytyki systemu GATT –WTO opartego na idei wolnego handlu postanowiono zwołać nową rundę negocjacji handlowych które miały zapewnić lub dokonać korekty MSH tak aby korzyści z handlu były dzielone bardziej sprawiedliwie i uwzględniały postulaty, interesy państw słabszych stąd nazwa **runda rozwojowa**.

W konferencji uczestniczyło 142 państwa oraz przedstawiciele kilkudziesięciu organizacji międzyrządowych i poza rządowych.

Zgodnie z przyjętymi ustaleniami optymistycznie zakładano zakończenie negocjacji w 2005r do tej pory jednak się to nie udało. Tak długi okres wskazuje na to że MSH znajduje się na rozdrożu i wykazuje się znaczną słabością instytucji zasad i mechanizmów gdyż nie można zakończyć negocjacji. Przyczyną takiej sytuacji jest wzrost sprzeczności i zróżnicowania stanowisk poszczególnych państw w poszczególnych kwestiach negocjacyjnych a więc zakres negocjacji jest bardzo obszerny i obejmuje 21 tematów.

Najważniejsze tematy negocjacji handlowych z Doha

1. Rolnictwo

To najważniejszy obszar negocjacji handlowych dla państw rozwiniętych i rozwijających się. Udział rolnictwa w dochodzie narodowym USA:77%-sektor usług, 15-20%- sfera przemysłu, 3-4%- rolnictwo. W państwach słabo rozwiniętych rolnictwo ma większy udział w tworzeniu dochodu narodowego nawet 30-40% ale problem polega na tym że rolnictwo w państwach pn jest wydajne a w państwach pd jest mało wydajne, pomimo tego państwa pd oferują tańsze surowce i półprodukty rolne od państw pn, które stosują protekcyjność rolną w postaci barier celnych w imporcie żywności z państw pd, zaostrożonych środków sanitarnych i fitosanitarnych i sprzedają na rynku międzynarodowym własne towary rolne po niższych cenach dzięki wsparciu wewnętrznemu i subwencjom eksportowym. Szacuje się że państwa pd tracą około 25 mld dolarów z tytułu niezrealizowanego eksportu dzięki protekcyjności państw pn. Sektor rolny na pn jest dobrze zorganizowany – związki zawodowe które posiadają w systemach demokratycznych nadreprezentację - ludzie żyjący w tym sektorze to wyborcy głosujący na partie która broni ich interesów. Handel rolny to 8% handlu światowego ale produkcja rolna jest głównym środkiem dochodów dla 2,5 mld ludzi w świecie (35-38%), negocjacje rolne dotyczą więc losów dochodów około 40% ludności świata.

2. Dostęp do rynku dla towarów nie rolnych (przemysłowych)

Państwa pn UE i USA postulują radykalne obniżenie ceł w handlu art. przemysłowymi ze strony państw pd. jak Chiny Brazylię Indię (te 3 państwa stosują wysokie cła żeby zmusić eksporterów samochodów, lodówek, telefonów do tego aby przenosili oni produkcję do ich krajów). Państwa pd. domagały się żeby państwa pn obniżyły cła w imporcie-ich eksporcie towarów mało i średnio przetworzonych. USA i UE w trakcie tej rundy nie tworzą jednego frontu negocjacji, USA dzielą również kraje europejskie, wszystkie sukcesy poprzednich rund były możliwe dzięki jednolitemu stanowisku USA i UE.

3. Ułatwienia w handlu

W sytuacji gdy obniżono cła procedury formalne zaczęły nabierać znaczenia, przepisy administracyjne, odprawy celne, publikacje regulacji celnych, wymagane normy- te informacje wymagają posiadania odpowiednich funduszy na ich rozpoznanie jak i wiedzy to sprawia że co najmniej połowa państw w świecie nie jest w stanie uzyskać informacji o dostępie do innych rynków. Rozwiązaniem było ujednoczenie procedur handlowych, albo zapewnienie pomocy technicznej (pomoc w tłumaczeniu dokumentów , wykształcenie) – dla państw najmniej rozwiniętych.

Pozostałe tematy uznane zostały za mniej ważne ale też są przyczyną zróżnicowanego podejścia są to: usługi, procedury, antydumpingowe i subwencje, ochrona własności intelektualnej. Przedmiotem negocjacji jest również relacja handlu i środowiska oraz usprawnienie mechanizmu rozstrzygnięcia sporów.

W trakcie negocjacji wyklarowały się różne grypy interesów najważniejsze to :

- grupa G 20- państwa o średnich dochodach (Brazylia, Argentyna, Indie)
- grupa australijska (Cairns) UE, USA, Australia- państwa rozwinięte,
- grupa G 10 -importerów żywności,
- grupa G 90 -państwa najbiedniejsze,

Przebieg negocjacji rolnych

Na przebieg negocjacji rolnych w ramach rundy Doha duży wpływ miało wygaśnięcie **klauzuli pokoju** było to zobowiązanie państw sygnatariuszy rundy urugwajskiej że po jej zakończeniu przez 10 lat czyli do 2004r nie będą się oskarżać o stosowanie subwencji rolnych, ustalono to odnośnie porozumienia w sprawie rolnictwa (załącznik 1A-porozumienie w sprawie rolnictwa przewidywało taryfikację handlu rolnego, przewidywało także częściową redukcję cła na art. rolne po ich wprowadzeniu 1995-państwa zobowiązały się że obniżą cła w następujący sposób: państwa rozwinięte o 36% w ciągu 6 lat, a państwa rozwijające się o 20% w ciągu 10 lat, dodatkowo zawarto klauzule pokoju). W okresie 1995-2004 nastąpił pokój rolny.

Runda z Doha miała zakończyć się w 2005r nowymi ustaleniami w sprawie rolnictwa i przedłużyć pokój rolny ale nie udało się jej przedłużyć, w 2004r pokój rolny został zerwany przez Brazylię która oskarżyła USA o subwencję w produkcji bawełny. Na forum WTO USA przegrały był to wyrok precedensowy, mimo to USA nie zostały ukarane. W wyniku wygranej sprawy przez Brazylię stała się ona nieformalnym reprezentantem krajów pd. Dało jej to mandat występowania w sprawach państw najbiedniejszych z pd. W ten sposób państwa pd. Usztywniły swoje stanowisko negocjacyjne i zażądały ustępstw w stosunku do USA i UE aby obniżyły o 75% dotacje zakłcające wymianę handlu międzynarodowego(chodzi tu o dotacje bezpośrednie, i dotacje eksportowe) USA zgodziły się na obniżenie dotacji ale tylko eksportowych ale pozostawiły w stanie nienaruszonym wsparcie wewnętrzne. Amerykanie dążyli do tego aby subwencje wewnętrzne obniżyła tylko unia sami zaś zobowiązali się do ograniczenia subwencji eksportowych. W 2002 kongres USA przegłosował ustawę **farm –bill-** właściciele farm dostali tę ustawę jako nagrodę za to że mieszkańcy licznie zgłaszali się do US Army doprowadziło to do impasu w rokowaniach.

Ważnym elementem negocjacji rolnych było **otwarcie rynków krajów rozwiniętych na surowce rolne i żywność z krajów rozwijających się**. Negocjowano więc dostęp artykułów rolnych z państw pd. Na rynki państw pn. UE zaproponowała obniżkę ceł o 40% ale Amerykanie zaproponowali obniżenie ceł o 90%- propozycja ta jest korzystna dla USA bo są oni eksporterami mięsa kukurydzy, jednak nie została zaakceptowana. W trakcie negocjacji okazało się że przeciwko daleko idącym obniżkom ceł na art. żywnościowe sprzeciwiały się niektóre kraje rozwijające się np. Indie bo taka obniżka ceł spowodowała by ruinę w gospodarce rolnej Indii. Negatywną rolę w negocjacjach rolnych odegrały USA.

Runda z Doha uświadomiła jak wielkie są rozbieżności między państwami pn i państwami pd. Uświadomiła także że msh znalazło się na rozdrożu- pogodzenie państw pn z państwami pd.

Mechanizm przeglądu polityki handlowej w systemie GATT – WTO

W rundzie urugwajskiej nowym elementem jako załącznik nr 3 było porozumienie pt. **MPPH** dokument ten przewiduje dokonywanie regularnych przeglądów systemu handlu zagranicznego i polityki handlowej poszczególnych państw członkowskich WTO zatem jest to jedna z wielu funkcji WTO, funkcji związanej zapewnieniem przejrzystości narodowych regulacji prawnych. Co prawda w systemie GATT 47 do 94r na podstawie art. 10 państwa umowy GATT zobowiązywały się informować pozostałych sygnatariuszy o wszystkich zmianach w ich polityce handlowej ale w praktyce to nie

funkcjonowało przy ówczesnym poziomie technik biurowych, obieg dokumentów był bardzo powolny-słabością systemu GATT 47 był brak nadzoru nad poczynaniem w polityce handlowej sygnatariuszy umowy.

Celem MPPH jest przyczynienie się do usprawnienia i stosowania się wszystkich członków WTO do reguł i zobowiązań (porozumień handlowych), uzasadniano to zapewnieniem przejrzystości wewnętrznej przy podejmowaniu przez rządy decyzji w sprawach polityki handlowej jest to funkcja kontrolna organizacji międzynarodowej.

Organy kontroli w WTO

Przeglądu polityki handlowej dokonuje **Rada Generalna** składająca się z przedstawicieli wszystkich państw członkowskich WTO wybierany jest przewodniczący który kieruje Radą w zakresie przeglądu polityki. **Rada powołuje 3 funkcjonalne komitety**: rada ds. handlowych towarami, rada ds. handlowych usługami i rada ds. handlowych aspektów własności intelektualnej w ramach tych rad są powoływane specjalistyczne komitety. Drugi organ WTO odpowiedzialny za MPH jest **sekretariat z wydziałem do spraw przeglądu polityki handlowej**.

Przeglądy polityki handlowej odbywają się według regulaminu w którym określa się częstotliwość z tego punktu widzenia państwa członkowskie WTO podzielono na 3 grupy:

1. Grupa 1- obejmuje 4 państwa członkowskie WTO o największym udziale w handlu międzynarodowym które podlegają kontroli co 2 lata –USA, Chiny, Japonia, i UE
2. Grupa 2- 16 państw o średnim udziale w handlu międzynarodowym które podlegają przeglądom co 4 lata np. Malezja Norwegia Szwajcaria Turcja.
3. Grupa 3- pozostałe państwa podlegające przeglądom co 6 lat

Polska do 2004 była zaliczana do 3 grupy jej polityka handlowa była oceniana raz w 2000r i wypadła pozytywnie. OD 2004 Polska podlega przeglądowi jako członek UE co 2 lata.

Proces przeglądu polityki handlowej obejmuje następujące etapy:

1. **Zbieranie informacji** – informacje dostarczają na podstawie kwestionariusza same państwa członkowskie, proces zbierania informacji jest monitorowany przez pracowników sekretariatu którzy również zbierają informację poprzez sprawdzanie dokumentacji w państwie podlegającym kontroli (sprawdzenie umów zawartych w rundzie urugwajskiej)
2. **Opracowanie raportu** który jest przygotowany przez sekretariat WTO do raportu sekretariat u dołączony jest raport rządu państwa członkowskiego (kontrolowanego, umożliwia się rządowi przedstawienie własnego poglądu zdania) te dokumenty tłumaczone są na języki robocze WTO i wysyłane pozostałym państwom w liczbie 150.
3. Dokumenty są kierowane na posiedzenie organu przeglądu polityki handlowej czyli Rady Generalnej. Rada przyjmuje do wiadomości te dokumenty, a w czasie dyskusji prezentowane są **wnioski** zawarte w oświadczeniu przewodniczącego organu (w czasie dyskusji przedstawiciele państw członkowskich wypowiadają się w swoim imieniu a nie w imieniu swoich państw)

Zatem dokument końcowy ma charakter symboliczny. Publikacja wyników przeglądu ma miejsce w wersji drukowanej i elektronicznej i jest dostępna na stronie WTO.

W raporcie o UE poddano umiarkowanej krytyce Wspólną Politykę Rolną stwierdzając że przyczynia się ona do zakłóceń w handlu i należy ją ograniczyć. UE stosuje skomplikowany system ceł a poszczególne państwa stosują subsydia eksportowe na art. rolne. Pochwalono UE że w sposób wzorcowy wprowadza prawo ochrony własności intelektualnej.

Mechanizm przeglądu ma charakter dobrowolny i formalny konkluzje nie zobowiązują państw członkowskich do zmian w regulacjach handlowych, mechanizm jest miękkim środkiem oddziaływania (jedyne sposoby to perswazja) tego rodzaju miękki mechanizm kontroli powoduje że państwa czując się bezkarnie stosują protekcjonizm, potwierdzają to przedłużające się negocjacje rundy Doha.

Międzynarodowy system handlowy a prawa człowieka

MSH to dziedzina ekonomii i wymiany. W ostatnich kilkunastu latach problematyka MSH straciła swój wyłącznie ekonomiczny charakter gdyż nierówno prawny podział korzyści między państwami bogatymi i biednymi zaczął być oceniany w kategoriach moralnych i etycznych. Problem ten pojawił się po raz pierwszy podczas sesji WTO w Seatel. Chodziło o rozwiązanie dwóch kwestii:

- niewiązanie kwestii standardu pracy z prawami człowieka i konkurencji handlu- przeciwdziałanie pewnym praktykom handlowym państw zachodnich które wiązały wysokość ceł w imporcie ze standardami pracy.
- pomijanie przez system WTO naruszanie praw pracowniczych i praw człowieka – praca przymusowa, niewolnictwo, zatrudnianie dzieci.

Argumenty za i przeciw wiązaniu handlu i praw człowieka

ZA- handel sprzyja rozwojowi to zwiększa dochód- umożliwia to lepsze przestrzeganie praw człowieka (finansowanie kontrolnych instytucji)

PRZECIW- różnice kulturowe wynikające z odmiennego pojmowania obowiązku pracy, różnice ekonomiczne sprawiają że nie można stosować zachodnich standardów pracy w państwach słabiej rozwiniętych

Efekty: zakaz pracy niewolniczej zakaz importu towarów które są produkowane przy użyciu pracy niewolniczej, zakaz zatrudniania dzieci, zakaz importu i handlu produktami wytworzonymi przez więźniów.